Badanie pilotażowe nt. *Wpływu sztucznej inteligencji na model ryzyka audytu*

Scenariusz/kwestionariusz wywiadu strukturyzowanego

Wprowadzenie do rozmowy: Przedstawić cel badania.

Część 1. Metryczka *(wypełnia Ankieter) Do metodyki badań – charakterystyka respondentów*

1. **Imię i nazwisko** R35
2. **Stanowisko**

(2)	Audytor/Biegły rewident
	Dyrektor finansowy
(1)	Nauczyciel akademicki
	Inne, jakie……..

3. **Sektor**

(2)	Sektor prywatny
(1)	Sektor publiczny

4. **Doświadczenie zawodowe (liczba lat w zawodzie):** 18
5. **Stopień/tytuł naukowy (jeśli dotyczy):** dr
6. **Lokalizacja /miejsce zamieszkania** *(miejsce zamieszkania - osoba fizyczna):*
   Miejscowość:
   Kod pocztowy:
   Województwo: pomorskie

Część 2. Pytania merytoryczne

Pytania:

7. **Czy do tej pory znane było Panu/Pani zagadnienie dotyczące wykorzystania algorytmów opartych na sztucznej inteligencji w programach finansowo-księgowych i/lub w audycie (procesie kontroli)?**

x	Tak
	Nie

8. **Czy Państwo wykorzystują algorytmy oparte na sztucznej inteligencji w programach finansowo-księgowych i/lub w audycie (procesie kontroli)?**

x	Tak
	Nie
	Nie dotyczy

Jeśli tak, proszę opisać dotychczasowe doświadczenia w tym zakresie. *(free text)*

My pracujemy głównie na X – oprogramowaniu X i na programach pisanych przez inne firmy, które wykorzystujemy w mniejszym zakresie. I na przykład sztuczna inteligencja pozwala nam wychwycić

zależności, korelacje których nie widać gołym okiem albo przeciwnie, my widzimy, że jest korelacja, a ona nie jest istotna, więc potem ta sztuczna inteligencja bardzo się przydaje. Na przykład korelacje między marżą a zmianami kosztów. To jest dosyć ciekawe, bo w którymś miesiącu mogą maleć bądź rosnąć. Koszty wpływają na marżę a przychody reagują. Wydaje nam się na przykład, że proporcjonalnie okazuje się, że jest nieproporcjonalnie, czyli następuje jakieś przesunięcie kosztów w okresie i to jest szczególnie istotne tak gdzieś październik, bo zbliża się koniec roku, więc zaczynają kombinować. No to tutaj byśmy to sprawdzali, ale rzeczywiście to nie jest tak mocno wykorzystane jak mogłoby być. Ja myślę, że też dlatego, że firmy pewnie nie do końca wykorzystują możliwości. I to nie firmy biegłych, lecz firmy badane nie do końca wykorzystują możliwości sztucznej inteligencji w księgowaniu. Nie mają do tego zaufania. I teraz tak jak ma wejść automatyczne księgowanie faktur sprzedaży to przecież te duże firmy powinny już to wprowadzać, bo już mogą, a one twierdzą, że nie ma problemu, że one sobie poradzą i zaczną w kwietniu następnego roku. Dla mnie to jest problem. One sobie nie poradzą, to nie jest tak, że ja wcisnę jeden klawisz i to się będzie samo księgować, to trzeba zweryfikować. To trzeba wprowadzić, to trzeba sprawdzić, czy to będzie wszystko działać. Natomiast z jednej strony jakby uważają, że to będzie bardzo proste a z drugiej strony przedsiębiorstwa mają taką niechęć. Nie wiem, czy księgowi boją się, że nie będzie dla nich pracy. Na przykład ja zawsze mówię, że pracy im wystarczy. Przepisy zmieniają się w takim tempie, że będą mogli siedzieć w przepisach na przykład, a wykorzystywać te automaty do księgowania. Oczywiście te największe firmy to wykorzystują, ale takie średnio duże to obowiązek badania szczerze mówiąc, nie za bardzo nie ufają jakby, że komputer zrobi to dobrze. Myślę, że to jest jakiś taki opór.

9. **Czy spotkał/a się Pan/Pani z problematyką badawczą/dyskusją dotyczącą związku między wykorzystaniem AI a ryzykiem audytu?**

[ ] Tak
[x] Nie

Jeśli tak, proszę opisać dotychczasowe doświadczenia w tym zakresie. *(free text)*

Może od tego, że to jest ciągle wykorzystywane w małym stopniu wydaje mi się. Albo ja w takiej firmie pracuję średniej wielkości, czy to jest duża firma biegłych rewidentów – jedna z największych w regionie… i tutaj jakby ta sztuczna inteligencja jest tylko pomocnikiem. Nie głównym, tylko przy okazji jak już robimy badanie, to jeszcze niektóre rzeczy sprawdzimy.

10. **Proszę ustosunkować się do następujących stwierdzeń:**

Wyszczególnienie	1 Zdecydowanie nie	2 Nie	3 Raczej nie	4 Nie mam zdania	5 Raczej tak	6 Tak	7 Zdecydowanie tak
Stosowanie przez audytora w procesie badania algorytmów/narzędzi opartych na sztucznej inteligencji wpływa na ryzyko audytu.						x	
Stosowanie przez klienta programów finansowo-księgowych opartych na sztucznej inteligencji wpływa na ryzyko audytu.							x
Wyższe ryzyko audytu związane jest ze stosowaniem AI przez klienta		x					
Wyższe ryzyko audytu związane jest ze stosowaniem AI przez audytora		x					
W obu przypadkach ryzyko jest takie samo	x						

Proszę uzasadnić swoje stanowisko. (*free text)*

Ad. 1) Tak. Moim zdaniem można byłoby zmniejszyć ryzyko audytu w szerszym stopniu, wykorzystując słuszna inteligencję. Tylko to jest kwestia zaufania audytora, bo tak jak robię sobie próbki, to ja wiem, w jaki sposób to robię. Potrafię oszacować prawdopodobieństwo, ryzyko audytu, że będzie błąd. Wszystko mamy jakby wyuczone i to jest wbudowany program do badania. Natomiast zastosowanie

sztucznej inteligencji ja wiem, że to jest jeszcze bardziej obiektywne i bezstronne i przemieli o wiele więcej danych niż ja. Jestem w stanie to zrobić, natomiast nie do końca widzę, jak to działa i myślę, że to może być duży opór ze strony biegłych, bo ja nie widzę danych na wejściu i widzę tylko wynik, do którego powinnam się zastosować, a stanowczo my wolimy sobie przeliczyć to samemu i mieć te pośrednie wyniki odpowiednie cząstkowe jakieś i wtedy ja jestem pewna, że ten wynik jest sensowny, ale myślę, że to jest przyszłość. I że tutaj PIBR będzie robić szkolenia dla audytorów i teraz zwiększony nacisk na sztuczną inteligencję będzie kładła. Na razie nie kładzie i nie ma żadnego z takich szkoleń. W ogóle nie ma.

Ad. 2) Tak wpływa. Myślę, że to jest znowu to, co powiedziałam przed chwilą. Brakuje nam wiedzy i doświadczenia, bo gdyby klient stosował rozbudowaną sztuczną inteligencję, to moją rolą byłoby tylko zbadanie czy ona dobrze funkcjonuje. Jeżeli dobrze funkcjonuje, to ja nie mam co badać danego obszaru, bo tam jest wszystko dobrze zrobione. Bo będę badała, nie wiem milion faktur to wystarczy, że sprawdzę program, który księguje te faktury i koniec. Więc nawet bym powiedziała, zdecydowanie tak, nie tak, tylko zdecydowanie tak.

Ad. 3) Nie. Ja wychodzę z założenia, że sztuczna inteligencja, jeżeli jest dobrze zastosowana to jest nieomylna. Wystarczy, że program będzie wyrzucał - nie wiem co setną fakturę, która nie mieści mu się w standardzie, i tę setną będzie księgować człowiek czy tą tysięczną pewnie, a chociaż nawet nie, bo najpierw wyrzuci tę setną fakturę, potem będzie przeprogramowanie i on będzie wiedział, że taka specyficzna faktura - nie wiem - samochód będący własnością pracownika - w jaki sposób jest VAT odliczany i że to będzie się uczyć po prostu i w którymś momencie będzie miał wszystkie opcje wpisane w program i ryzyko błędu zawsze będzie leżało po stronie człowieka. To znaczy ja będę na przykład sprawdzała, że zmieniły się przepisy i czy sztuczna inteligencja została dostosowana do zmian od dnia np. 1 marca. W ten sposób coraz więcej będziemy sprawdzać procedur. Już to już się dzieje, coraz mniej będziemy badać.

Ad. 4) Nie, to to jest to samo.

Ad. 5) Zdecydowanie nie. Może w przypadku stosowania i niestosowania ryzyko jest takie same. Tak jak mówiłam, moim zdaniem sztuczna inteligencja będzie ograniczać błędy ludzkie, błędy interpretacyjne. I zakładając uczciwość klienta, to to jest największe źródło nieprawidłowości. Z drugiej strony jeżeli klient jest nieuczciwy, zaprogramuje źle sztuczną inteligencję, to będzie łatwo to znaleźć, bo od razu będzie widać, że procedura jest niewłaściwa, więc wyklucza to część oszustw i na pewno wyklucza większość błędów, także to jest przyszłość.

11. Proszę ustosunkować się do następujących stwierdzeń:

Wyszczególnienie	1 Zdecydowanie nie	2 Nie	3 Raczej nie	4 Nie mam zdania	5 Raczej tak	6 Tak	7 Zdecydowanie tak
Stosowanie AI przez audytora i/lub klienta powinno wpływać na wysokość opłaty za audyt (wynagrodzenia za audyt)			x				
Stosowanie AI przez klienta powinno wpływać na wzrost wysokości opłaty za audyt			x				
Stosowanie AI przez audytora powinno wpływać na wzrost wysokości opłaty za audyt		x					

Proszę uzasadnić swoje stanowisko. (*free text)*

Ad. 1) Wydaje mi się, że raczej nie. Bo nakład pracy nawet jeżeli jest mniejszy, bo ja będę sprawdzała pewną procedurę, będzie wymagał tak specjalistycznej wiedzy, że przynajmniej przez jakiś czas ta opłata się nie zmniejszy. A może nawet wzrośnie, bo na przykład teraz ja bym się nie czuła na siłach. Nie jestem przeszkolona sprawdzać sztuczną inteligencję. Musiałabym wziąć do tego fachowca i tak mi się to zdarza. Jeżeli są jakieś skomplikowane programy finansowo-księgowe, których nie znam to biorę

informatyka z zewnątrz, który odpowiada na moje pytania i pytam go czy można robić jakieś zmiany po zamknięciu roku, czy może są dobrze zabezpieczone te programy, więc raczej nie.

Ad. 2) Też raczej nie. Znowu za kilka lat może będą już tak powszechne systemy, że rzeczywiście audyt stanieje. Bo będą pewnie jakieś elementy systemu, które wystarczy przeanalizować i potem przychodzę do klienta - on stosuje taki i taki system i już problem jest z głowy. Natomiast na razie nie wiemy, kiedy będzie to wchodzić. Będzie to nowość. Wszyscy będą się tego uczyć. To myślę, że prędzej podrożeją badania niż staniejąc - tak mi się wydaje.

Ad. 3) Myślę, że nie. Bo w momencie, kiedy umiem i już będę przeszkolona i będę wiedziała, jak to działa - to mi to ułatwia pracę.

12. W naszej pracy proponujemy rozszerzenie klasycznego modelu ryzyka audytowego o ryzyko sztucznej inteligencji w następujący sposób:

Audit Risk = Ryzyko nieodłączne x Ryzyko kontroli x Ryzyko przeoczenia x Ryzyko AI

gdzie: *Ryzyko AI = Ryzyko AI audytora x Ryzyko AI klienta*

Pytania do rozmowy:

12 a) Czy w Pani/Pana opinii takie rozszerzenie modelu jest uzasadnione? Proszę uzasadnić swoje stanowisko/swoją odpowiedź. *(free text)*

Proszę dać mi pomyśleć. Jest w tym coś. Nie jestem pewna czy to jest uzasadnione, bo podejrzewam, że ryzyko audytora jest w ryzyku nieodłącznym. W związku z czym to po prostu będzie moje ryzyko, tak jak teraz ponoszę tylko związane z czym innym, ale to będzie moje ryzyko. A ryzyko klienta będzie w ryzyku kontroli. I chyba nie będzie to uzasadnione, raczej nie. Po prostu w momencie teraz jak szacujemy ryzyko kontroli to ja mam 30 czy 40 pytań, gdzie odpowiadam tak, nie, średnio, i tam są punkty. Dołożą 5 czy 6 pytań dotyczących procedur sztucznej inteligencji i to będzie tyle. I tak samo u audytora. Myślę, że będzie, więc pomysł jest ciekawy. Może można byłoby to wyróżnić? Ale podejrzewam, że to będzie w ryzyku właśnie nieodłącznym ryzyku kontroli, czyli raczej nie.

12 b) Czy według Pani/Pana wiedzy taki model (rozszerzony) jest już obecny w praktyce?

Nie słyszałam.

12 c) *Jeśli odpowiedzi na powyższe pytania (jedno lub oba) były twierdzące, dodatkowe pytanie:* **Nasze badanie nie potwierdziło związku między wysokością wynagrodzenia biegłych rewidentów a stosowaniem sztucznej inteligencji przez klienta. Co może być tego przyczyną? *(free text)***

Odpowiedziałam tam na to we wcześniejszym pytaniu. Wydaje mi się, że ponieważ jest to ciągle nowość i wymaga dużego nakładu pracy, całkiem możliwe, że biegli dublują procedury, czyli sprawdzają sami, po czym wykorzystują i sprawdzają sztuczną inteligencję w ten sposób, że biorę nie wiem tam losuje 200 czy 300 faktur - nie to to byłoby za dużo - 50 faktur i sprawdzam, czy są dobrze zaksięgowane i w ten sposób sprawdzam sztuczną inteligencję. Więc nakład pracy jest taki sam a powinno być odwrotnie. Sprawdzam sztuczną inteligencję. I wtedy wiem, że te faktury są dobrze zaksięgowane w tą drugą stronę. Chyba nikt jeszcze nie chodzi, może w dużych firmach. W Big4 tam może takie rzeczy robią.

13. Proszę uszeregować czynniki uwzględnione w zaprezentowanym modelu rozszerzonym według ważności - uwzględniając ich wpływ na ryzyko audytu, **przy założeniu, że 1 oznacza czynnik najbardziej istotny (najważniejszy), 5 – czynnik najmniej istotny. (Uszeregować od najważniejszego do najmniej istotnego).**

Czynnik	Ważność czynnika (1-5) Uszeregować od najważniejszego do najmniej istotnego
Ryzyko nieodłączne	2
Ryzyko kontroli	1
Ryzyko przeoczenia	3
Ryzyko AI audytora	5
Ryzyko AI klienta	4

Proszę uzasadnić swoje stanowisko/swoją odpowiedź. (*free text)*
To trudne. Albo nieodłączne, albo kontroli. Ryzyko kontroli jako pierwsze. Nieodłączne jako drugie. Przeoczenia trzecie. Klienta czwarte. Audytora piąte.
Bo badając, jeżeli stwierdzę, że kontrola wewnętrzna działa prawidłowo i procedury są prawidłowe i są przestrzegane, no to ja mam 2/3 problemów z głowy, bo badając ja badam czy są procedury i czy one są przestrzegane. Przede wszystkim więc to jest najważniejsze zdecydowanie. A ostatnie audytora, bo wykorzystując sztuczną inteligencję, którą znam, więc dla mnie ryzyko z nią związane jest najniższe. Mam do tego największe zaufanie.

14. **Czy, i w jaki sposób przypisanie osobowości prawnej sztucznej inteligencji wpłynęłoby na proces oceny ryzyka badania?**
    Proszę uzasadnić swoje stanowisko/swoją odpowiedź. *(free text)*

Wydaje mi się, że nie wpłynęłoby, ponieważ to są już prawne jakieś aspekty. Wiem, że pojawiły się takie dyskusje, ale ja bym cały czas tylko sprawdzała, czy ta sztuczna inteligencja prawidłowo funkcjonuje, a jak ją zdefiniuje czy ona ma osobowość, czy nie ma osobowości, to szczerze mówiąc, mnie by nie interesowało, więc nie.

15. **KNF, PANA, MF, PIBR, biegli, naukowcy - która grupa powinna ustrukturyzować dyskusję o ocenie ryzyka badania w środowisku sztucznej inteligencji? Dlaczego?**
    Proszę uzasadnić swoje stanowisko/swoją odpowiedź. *(free text)*

Myślę, że najważniejsza byłaby Polska Izba Biegłych Rewidentów, bo ma dostęp do wszystkich biegłych i to jest nasz samorząd. My tutaj mamy różnego rodzaju szkolenia, spotykamy się, znamy się więc zasadne byłoby zainicjowanie tej dyskusji przez PIBR, gdy był taki pośrednik pomiędzy Biegłymi, KNF, PANA i Ministerstwem.

16. **Czy jest coś, co chciałby/chciałaby Pan/Pani dodać/podkreślić w kwestii omawianej problematyki badawczej?** *(free text)*

Czy Państwo skupiacie się na Polsce? Czy sprawdzaliście, jak to jest za granicą i są jakieś badania? Bardzo chętnie przeczytam wyniki Państwa badań.